

SOTSIAALSEST ÄRKAMISEST SOTSIAALSE AGOONIANI

VEIKO MÄRKA

Ljudmila Razumovskaja, „Vladimiri väljak“. Lavastaja Katri Aaslav-Tepandi. Kunstnik Aime Unt. Tõlkija Sven Karja. Osades: Herta Elviste ja Lembit Eelmäe. Esietendus 1. X 2004 „Vanemuise“ väikeses majas.

Maksim Gorki, „Ema“. Lavastaja ja muusikaline kujundaja Rainer Sarnet. Kunstnik Liina Keevallik. Osades: Liina Vahtrik, Juhan Ulfsak, Mari Abel, Taavi Eelmaa, Erki Laur ja Taavo Tiko. Teksti luges Lembit Eelmäe. Esietendus 12. I 2005 Von Krahli Teatris.

Von Krahli „Ema“ ja „Vanemuise“ „Vladimiri väljak“ ei ole lihtsalt kaks vene rikkaliku teatrikunsti produkti eesti laval. Nende koosmõju ei ole vaid kahe tähelepanuväärse lavastuse koosmõju, vaid midagi hoopis enamat.

„Vladimiri väljak“ jutustab vaatajale ühe väga pika ja võimsa poliitilise arenguetaapi ehk kommunistliku ilmakorra muserdava epiloogi – selle agoonia. „Ema“ selle ehedal ehk Maksim Gorki romaani kujul on sellesama loo proloog. Kuigi Rainer Sarneti instseneeringus ja lavastuses on paljugi Gorki naiivsest, kuid jõulisest loojaisiksusest kaduma läinud ning juurde on pikitud stseen tänapäeva vene näitekirjanike, vendade Presnjakovide loost „Mängides ohvrit“, on see siiski lavastuse läbiv idee.

Nii ristuvad Tallinna ja Tartu lavadel vastandlikud ideed ja olukorrad ning

paljud kontrastid omandavad masendavalt eksistentsiaalse tähenduse.

„Ema“ kvintessentsi võib kokku võtta Paveli sõnadega: *Peame näitama neile, kes istuvad meie kukil ja surevad meie silmi, et näeme kõike, et meie ei ole rumalad, ei ole loomad, meie ei taha ainult süüa – tahame inimväärselt elada! Peame näitama vaenlastele, et meie sunnitööelu, mida nad on pannud meid elama, ei keela meid olemast nendega mõistusest võrdsed, isegi neist kõrgemale tõusmast!...*

Põhijoontes samad soovid on ka Vladimiri väljakul kohtuvaltel elu heidikutel, kuigi nad seda otse välja ei ütle. „Vladimiri väljaku“ tegevusajaks on kukil istujate võim ammu murtud ja unustatud, inimväärse elu ihkajad on oma seitsmekümneaastase valitsusaja aga samuti lõpetanud majandusliku pankroti ja kokkuvarisemisega. Näidendi tegelasedki ihkavad inimväärselt elada – aga erinevalt Gorkist, kes andis mõista, et ainus võimalus selleks on revolutsioon ning proletariaadi diktatuur, näitab „Vladimiri väljak“, et sellist võimalust ei olegi.

Erinevused

Formaalselt ei saa „Vladimiri väljakut“ ja „Ema“ kuidagi võrrelda. Esimene on Razumovskaja näidendi autoritruu versioon, teine Rainer Sarneti küllaltki eklektiline Gorki tõlgendus, mis kohati vastab päris täpselt romaanile, kohati ei oma sellega mingit seost. Peale

„Vladimiri väljak“. Pavelit (Lembit Eelmäe) ja Veerat (Herta Elviste) ei seo mitte armastus, vaid iha elada, ning see iha saab toitu ainult partneri lähedusest.

selle ei haaku teise vaatuse alguse Presnjakovidelt võetud basseinistseen lavastuse muu teljega, pärinedes hoopis teisest ajastust – mis ei tähenda, et see oleks halb. Otse vastupidi, väga lõbus ja võõritusefekti tekitav.

„Ema“ on lavastajakeskne, „Vladimiri väljak“ autori- ja ka näitlejakeskne tükk. Sellepärast tuleb järgnevalt rohkem juttu sellest, mida lavastaja Sarnet tegi või tegemata jättis, lavastaja Aaslav-Tepandi kohta aga vähem.

Ka näidendite meeleolud pole võrreldavad. „Vladimiri väljakus“ saatusraske realism, kibe sotsiaalne etteheide tänapäeva Venemaa lihtsat inimest

alandavale elukorraldusele. Kuigi Razumovskaja tõi neist lavavalgusse kaks, keskmise vanusega 71, 5 aastat, pole see ainult raukade troostitu eluloojaku lugu. Samasugused heidikud on ka Veera Ivanovna joodikust tütar ja invaliidist tütrepoeg, aga ka Pavel Sergejevitši tütre, kes ajasid isa tänavale ju üksnes talumatu ruumikitsikuse tõttu (ja seda Venemaal, kus austus isa vastu kajastub isegi ametlikus nimepruugis!).

„Emas“ läbivat meeleolu pole. Siin on palju ehtsat vene hinge kajastust, kus samovari taga vaieldakse kirglikult ja ennastunustavalt maailmaparandamise teemadel. Sellele vastandub nimegela-

se leplikkus ja allaheitlikkus, sageli suhtleb ta üksnes žestide abil, et vähem silma torgata. Kohati (võitlusstseenides) on lavastus äärmiselt tinglik. Basseinipilt moodustab omaette lõbusa farsiliku vahepala, mis küll vähimalgi määral ei sega ega lõhu etendust, kuid ei anna ka midagi juurde. Oht langeda paroodiasse on lavastuse suurim oht ja mitmel korral pääsetakse sellest üle noatera.

„Vladimiri väljaku“ tegelaste mõttemaailm on suunatud peamiselt minevikku, „Emas“ jäagitud tulevikku. Kui võrd isegi „Ema“ vanim tegelane, veidi üle neljakümnene Pelageja Nilovna sobiks vanuselt „Vladimiri väljaku“ vana-paarile tütreks, pole mõtet pikemalt selletada, miks esimese näidendi tegevus on tormilisem ning heitlikum.

Kui „Ema“ meeoleolu võib võrrelda varakevadega, nii varajasega, et lilled veel ei õitse, lumi küll sulab, aga aegamisi, võiks palju kiiremini sulada ja kange-tahaks sellele kaasa aidata, siis „Vladimiri väljakus“ valitseb jäagitud külm ja kõle hilissügis, talv (surm) on kõikjal õhus.

Gorki loomingut ja eriti „Ema“ (1906) peetakse sotsialistliku realismi alustalaks, õigupoolest oli kogu järgnev nõukogude sotsrealism natuke Gorki nägu. Tõsi, sel puudub Gorkile omane naiivne, kuid siiras maailmavaade, milles head inimesed on kõik tõelised kangelased ning kus religioosne fanatism ja usk heasse uude jumalasse põimub harmooniliselt Marxi õpetusega.

Just oma primitiivsuse ning tunnete kirglikkuse tõttu oli Gorki väga sobiv eesti teatri algusaegade truppidel ning veel rohkem publikule. „Põhjas“ lavastused olid eesti kutselise teatri algusaegade esimesed hinnaalanduseta saavutused. Tundub isegi imelik, et Sarnet ei valinud välja just seda tükki, kus on veel rohkem koloriitset vene hingeelu, aga vähem sotsrealistlikke kaanoneid, milliseid ei saa tänapäeval enam tõsiselt

näidata, aga mille naeruvääristamine pole kah enam päevakorral.

Kuna ajalugu on ammu selgitanud, et „Ema“ tegelaste usk proletariaadi revolutsiooni vääramatusse võitu ning sellele järgnevasse maapealsesse paradiisi oli praktiliselt teostamatu, siis on selge, et Krahlil lavastuski ei saanud seda paatost tõsiselt esitada. Samal põhjusel on selge ka see, miks Sarnet ei saanud tõsiselt toetuda „Ema“ varasematele teatriversioonidele, mis põhinesid bolševistlikul ideoloogial. Näiteks Mari Möldre kasutab oma mälestusteraamat „Ema“ 1941. aasta lavastuse üldilme ja osatäitmiste kohta järgmisi omadussõnu: võimas, haarav, kindel, veenev, lihtne, inimlik, tuline, jõuline, tore, hea.

Näidata tänase Eesti laval v e e n - v a l t tööliste revolutsiooni pidurdamatut saabumist ja esitada seda ainuõige teena lihtsalt ei saa, kui sa just sündinud loll ei ole. Niisiis keskendus Sarnet igati loomulikult muule: ema ja poja ennastohverdavale armastusele ning Pelageja Nilovna vaimsele arenemisele abikaasa peksuloomast vaba ja iseteadliku karakterini.

Razumovskaja autoripositsiooni kohta kirjutab „Vladimiri väljaku“ kavaleht: *...tema sotsiaalne ülitundlikkus on aina teravnenuud, jõudes kohati maailmavaateliselt illusioonitu skepsiseni.* Seega siis täielik vastand Gorki helgele tulevikusuule.

Ometi pole „Vladimiri väljak“ ühemõtteliselt rusuv näidend. Veera ja Pavel on lihtsalt sedavõrd head inimesed, et kogu ümbritsev sotsiaalne saast ja mürk põrkuvad nende hingest tagasi nagu tapper raudrüül.

Lisaks lavastuste sisulistele erinevustele rõhutan ka formaalset. Von Krahlis pole ju lavagi, mänguruum on kitsas, kõik tulekud, minekud ja muutumised tuleb läbi viia väga lihtsates tingimustes. Peale selle oli minimaalne ka trupp: iga näitleja pidi kehastama ka mitut kõrvalosa. „Emas“ saadi sellega hak-

„Vladimiri väljak“. Razumovskaja jõuab tagasi Tšehhovini, viimase karakteritele omast hingepuhtust ja eetiliselt murdumatut vaimu on tunda eriti Paveli (Lembit Eelmäe) tulevikuunistustes.

kama. Kas just perfektselt, aga mitte midagi häirivat selles mängulisuses ja tinglikkuses ei olnud.

„Vanemuise“ väikese maja saal oli „Vladimiri väljaku“ jaoks, vastupidi, liiga suur. See küll võimendas tegelaste hingeahastust ja lootuste haprust, aga ühtlasi peitis nad endasse, muutis väiksemaks, kui olnuks loomulik.

Tšehhovist Gorkini ja tagasi

Vene teatriajaloos Gorkist tagasi minnes jõuame Tšehhovini. Sotsrealism hindas Tšehhovi loomingus tema püüdu tõsta inimese helge hing kõrgemale ümbritseva kapitalistliku ümbruse rämpasusest, kuid heitis talle ette, et ta ei näita väljapääsu sellest revolutsiooni näol. Gorki oli sellises käsitluses nagu

täiustatud Tšehhov – või vastupidi, Tšehhov nagu algeline Gorki. Razumovskaja jõuab tagasi Tšehhovini, viimase karakteritele omast hingepuhtust ja eetiliselt murdumatut vaimu on tunda eriti Paveli tulevikuunistustes. (Veera on materiaalsemalt häälestatud, seega ebatšehhovlik karakter.) Aga väljapääsu ei ole – mitte tegelaste vanadusnõrkuse tõttu, vaid põhimõtteliselt. Ehk siis Gorki polnud mitte täiustatud, vaid väärastunud Tšehhov.

Tahan tõde teada saada, sõnastab „Ema“ Pavel oma kredo. Ja saabki, ehkki maksab selle eest oma eluga, mida ta küll suureks ohvriks ei pea, ning ehki tänasel päeval pole see üldse mingi tõde. Tema tõde on automaatselt ka kõigi teiste heade inimeste tõde.

„Vladimiri väljaku“ Pavel tõde teada ei taha. Peaasi, kui saaks ainult veel natuke elada, ja et enne surma veel natuke negi midagi ilusat oleks ning see ilus võib vabalt ka valel põhineda. Ja kõigi teiste heade inimestega – peale Veera – pole tal mitte mingit sidet.

On vaja uus jumal välja mõelda – inimese sõber! kuulutavad Gorki, Sarnet ja Co. Razumovskaja väidab, et uut jumalat ei ole, pole vanagi – või igatahes pole kumbki neist inimese sõber.

Sarnasused

Otseseid paralleele näidendid ei paku, kui välja jätta puhtformaalsed, nagu meespeategelaste ühine eesnimi ja see, et Lembit Eelmäe loeb „Emas“ jutustaja teksti.

„Vladimiri väljaku“ tegelased on sündinud „Ema“ tegevusajast hiljem ja teises olukorras. (Veera identifitseerib end blokaadiaja lapsena.) Ainus käega katsutav paralleel on Vladimiri väljakul asuv suur kivimaja, mis on ehitatud aastal 1904 ehk enam-vähem „Ema“ tegevuse ajal. Arhitekt Hrenjovi meistritöö on tühi ning määratud lammutamisele, aga enne seda lubavad töölised seal elada endisel kinokuulsusel, nüüdsel kerjusel Pavelil.

Milline avar üldistus – postkommunismiaja kerjus tsaariaegse hiilguse varemetes. Ja tajutavaks saab see üksnes kahe näidendi koosmõjus!

Ja kui Pelageja Nilovna ütleb: *Noorele on kõik lihtne. Aga kui vanemaks saad – muret on palju, jõudu vähe, mõistust pole ollagi*, siis ütleb ta seda otsekui „Vladimiri väljaku“ motot.

Tähelepanuväärne sarnasus on negatiivsete tegelase puudumine mõlemas näidendis. Ometi on neis palju traagikat, palju ahastust. Ent kõik see tuleb kusagilt kõrgemalt või kaugemalt. Pole juhus, et nii „Vladimiri väljaku“ kui „Ema“ naispeategelane on religioosselt häälstatud ning usk juma-

lasse on neil sageli ainsaks kindlaks toeks. Lihtsameelse ja harimatu Pelageja Nilovna järkjärguline vabanemine usu kammitsatest „Emas“ kontrasteerub Veera järkjärgulise religioosse hardumuse kasvuga „Vladimiri väljakus“. Aga kummagi puhul ei tähenda usk hinge sulgemist elu ebaõigluse, kurjuse, ükskõiksuse ees.

Kummagi näidendi positiivne tegelaskond ei tähenda, et nad oleksid oma eluga rahul. Vastupidi, nad võitlevad parema elu eest meeletult ja see meeletikkus muudab nad veel positiivsemaks. Nende õnneotsimine pole isiklik, nad ihkavad palavalt, et Venemaal oleks kõigil hea elada. Aga seda on muidugi liiga palju.

Sünnitada on raske, inimestele head teha veel raskem, tõdeb „Ema“ Pavel. Miks see nii on, sellele vastab Pelageja Nilovna: Üks on näljast pime, teine on rahast pime.

Ka „Vladimiri väljaku“ tegelaste kannatused saavad alguse inimeste pimedusest, kuigi nad ise on nägijad.

Negatiivsete ja traagiliste protsesside toimumine mitte inimeste kurjuse, vaid üleloomulike ja saatuslike jõudude mõjul on vene draamakirjandusele sügavalt omane. Pole Tšehhovigi loomingu ühtegi märkimisväärset tõbrast ega lurjust, polnud neid ka näiteks Bulgakovi „Meistri ja Margarita“, „Vanemuise“ lavastuses (Mati Unt, 2000). Võimalik, et elu Venemaal on läbi aegade olnud nii masendav ja kuri, et seda polegi võimalik ühte tegelasse või ühe näidendi tegelaskonda koondada. Kes on näiteks konkreetset süüdi, et rahvakunstnik Pavel Sergejevitš peab oma elu kodutu kerjusena lõpetama? Ainult tema ise, sest ta pole osanud küünarnukkidega oma õigusi maksma panna.

Eestis oleks selline lugu igatahes mõeldamatu, maa on väike, rahvakunstnike vähe ja rahva mälu ehk liigagi tundlik.

Kummalisel kombel on nii „Ema“

„Ema“. Noorele on kõik lihtne. Aga kui vanemaks saad – muret on palju, jõudu vähe, mõistust pole ollagi. Ema – Liina Vahtrik ja Andrei – Juhan Ulfsak.

kui ka „Vladimiri väljak“ eestlase vaimele üsna eksootiline, kuigi pensionäride raske elu on tuttav teema meilgi ning Gorki oli Eestis ka saja aasta eest kuum nimi. Seda tõestavad lühikesed intervallid tema teoste esmailumise ja eesti-keelse tõlke ilmumise vahel.

„Vladimiri väljakust“ õhkuvat võõristust on lihtne lahti seletada. Selle tegelased on venelased ja nõukogude riik oli vene riik. Rumal, vägivaldne, absurdne, aga ikkagi oma. Eriti neile, kes eelmist

riigikorda ei mäletanud. Ja selle riigi kokkuvarisemine on neile sügavalt isiklik probleem. Razumovskaja ei nuta taga mitte kommunistlikku riigikorda, vaid kaotatud minevikku üldiselt, sealhulgas näiteks sedasama tsaariaegset maja, sest nad moodustavad vene ühiskondlikus mälus loogilise keti.

Eestlasele seevastu oli nõukogude riik võõras moodustis. Seal pidi küll elama ja hakkama saama, aga aated ja paleused käisid ikka sini-must-valge järgi.

„Ema“ vaimne kaugus saab alguse Gorki talendist, mis on ürgvenelikult siiras ja laialivalgub, kuid samas sihilikult kommunistlik. Kumbki suund pole eestlasele omane. Ja Sarneti instseneering ei püüa neid omadusi vähendada, laval on ikka stiilne vene lugu, mitte mõni arulage mugandus nagu kunagise „Vanalinastuudio“ „Kaksteist tooli“ ja „Mets“.

On veel üks sarnasus, mis eraldab Razumovskaja ja Gorki–Sarneti näidendeid näiteks varem nimetatud Bulgakovi ja Tšehhovi pärandist. Selle ütleb välja „Ema“ nimategelane: *Hea, kui inimesed on lihtsad*. Need on tõesti lihtsate inimeste draamad, „Valge kaardiväe“ või „Kolme õe“ karakteritega neid ühte patta ei pane. Nende tõde ja õnn elavad ka soojas samovaris ja ühesainsas lihtsas, kuid heas sõnas.

Kõike meil on, ainult korda pole majas, kurdab „Vladimiri väljaku“ Paša. „Ema“ tegevus toimub näiliselt väga kindla isevalitsusliku korra ajal, mida tegelased aga üksmeelselt ja kõigest väest hävitada püüavad.

Kus on siin loogika? Mida need lihtsad vene inimesed siis tahavad: korda või mässu?

Need küsimused on paraku liiga raske, et näitekunsti meetoditega vastata.

Näitlejad

Üks ja peamine tunnus mõlema näidendi tegelaste kohta on juba öeldud: nad kõik on head inimesed ja seetõttu natuke sarnased. Head inimest on üldiselt keerulisem mängida kui halba, aga ei „Vladimiri väljakus“ ega „Emas“ lase dramaatiline pingeline mingisugusel mägususel hetkekski kuju võtta.

„Vladimiri väljak“ oli nii Herta Elviste (Veera Ivanovna) kui ka Lembit Eelmäele (Pavel Sergejevitš) väga raske tükk. Mitte niivõrd psühholoogiliste muutumiste tõttu, neid oli vähe ja nad ei olnud suure amplituudiga. Hullem oli see, et rohkem kui kahe ja poole tun-

ni jooksul polnud kummalgi osatäitjal erilist puhkamisvõimalust, kõikide monoloogide ajal oli vastutus ka vaikival partneril.

Hoopis erinevalt mõjus mõlema mäng omaette ning duetina. Lihtne aritmeetiline tõde, et üks pluss üks võrdub kahega, lükati ümber. Ühiselt olid Veera ja Pavel palju rohkem kui kaks korda tugevamad. Nende lugu ei ole kahe inimese aastakümneid puhkemata jäänud ja lõpuks päralt jõudnud armastuse lugu. Armastuseks on nad liiga väsinud, liiga haiged, liiga õnnetud. See on palju lihtsam lugu, milles üksijäämine võrdub surmaga. Pavelit ja Veerat ei seo mitte armastus, vaid iha elada, ning see iha saab toitu ainult partneri lähedusest. Ja kui finaalis mõlemad ikkagi omaette jäävad, tajub vaataja seda kui surma, kuigi seda otse ei kujutata.

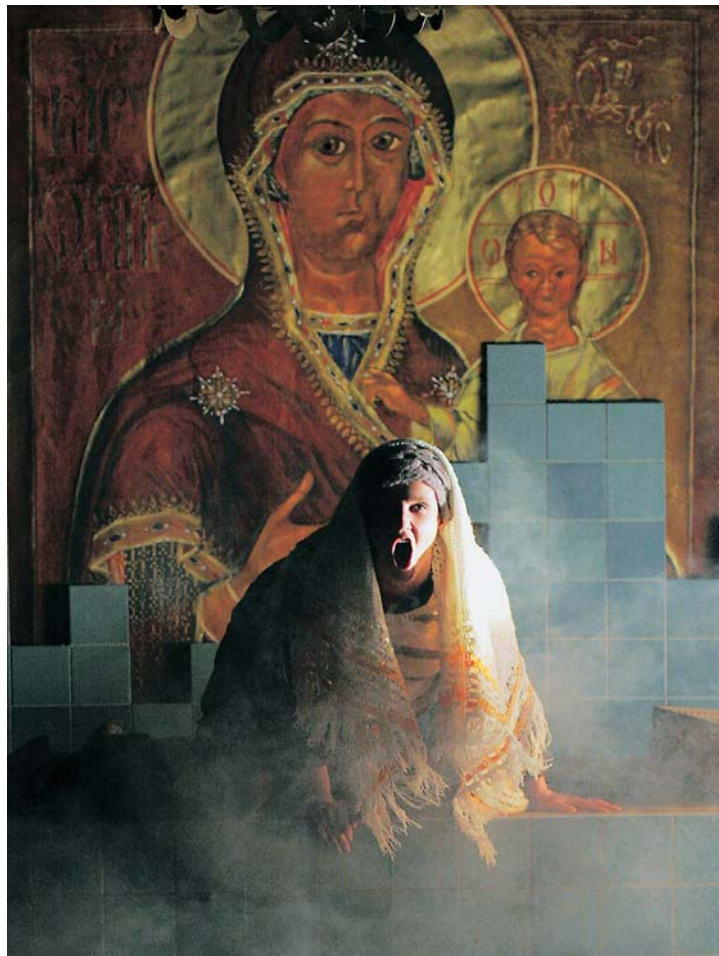
Selle saavutuse eest tuleb kindlasti lisaks näitlejatele tänada ka lavastajat.

Suutsin Elviste ja Eelmäe mängu kohta defineerida ainult ühe etteheite, sedagi juhuslikult pealt kuulnud fraasist pärast etendust ning seegi mitte näitlejate endi, vaid pigem lavastaja nägemuse kohta. Fraas kõlas: „Issand, kui armsad nad olid!“

Olid küll armsad. Aga üldiselt sobivad sellised repliigid rohkem lastenäidendite kohta. Muidugi: ka vanainimesed muutuvad omamoodi lasteks ja see paistis omajagu välja ka „Vladimiri väljaku“ süžees. Aga peamine oli siiski muu: vanadus kui minevikust ja mälestustest toituv eluetapp; etapp, kus suurimgi jõupingutus oma elu teistele rööbastele pöörata muudab tegelikult väga vähe. Kõige mõjuvam oli muidugi Veera ja Paveli pulmastseen ja sellele järgnev, kus näidati, et poole sajandi eest leidmata jäänud õnn ei saabu, kui selle tuleku teed vormiliselt korrata.

Von Krahl esitles end „Emas“ mõneti ootamatult staariteatrina. Ja staar oli Juhan Ulfsak (Andrei). Ulfsak on Von

„Ema“.
 On vaja uus
 jumal välja
 mõelda –
 inimese sõber!
 Ema –
 Liina Vahtrik.

Alan Proosa fotod

Krahli Teatri üks peamine ilme andja olnud paljudes lavastustes, „Emas“ säras tema lavaline sarm aga kuidagi eriliselt – küllap osast kiirgava romantilise kangelaslikkuse tõttu. Kusjuures Ulfsak lõi läbi mitte lavastaja ega teiste näitlejate vastutuleku najal, vaid murdis endale ise rinnaga teed. Tema Andrei oli läbinisti usutav kuju: motoorne, kirglik, südamlük, õilis – just selline, nagu üks täisvereline positiivne kangelane olema peab. Eriti mõjuvad olid Andrei ja Paveli (Taavi Eelmaa) dialoogid, mis lausa särisesid pingest.

Liina Vahtrik oli küll nime poolest „Ema“ peategelane, kuid laval nii väga silma ei paistnud. Tegu oli eelkõige üm-

berkasvatusobjektiga, mitte iseseisva karakteriga. Kõige soojemalt mõjus ta koos Andreiga stseenis, kus viimane teda lugema õpetas.

Muidugi on Ema rolli varujäämises süüdi eelkõige kommunistliku maailmarevolutsiooni äpardumine. Kui noori tulipäid Andreid ja Pavelit võib ka tagantjärele mõista ning nende ekslikud ideaalid andeks anda, siis Ema kuju, kes astub revolutsionääri heroilisele rajale aralt ja raskeid sisemisi kahtlusi ületades, sellist suhtumist ei luba. Liiga palju on Gorki sellesse tegelasse hingejõudu ning vääramatut arenemise seaduspärra pannud. Nii jääb näidendis Ema puhul domineerima tema lihtne inimlik hea-

dus, mis on võimsate poliitiliste kirgede taustal siiski pisut jõuetu.

Muuseas ei kirjelda Gorki kusagil Pelageja Nilovna välimust – kas ta on või on olnud ilus või inetu? Ja seda neutraalsust annab Vahtrik küll hästi edasi.

Mari Abel (Sofia), Erki Laur (Rõbin) ning Taavi Eelmaa (Pavel) olid oma rollides igati head, paraku ei lasknud lavastus neid lõpuni arendada. Teine vaatus langes pärast basseini üsna ära ja pärast Andrei ning Paveli hukkamist kadus lavalt koos punase lipuga ka kogu muu sära.

Plakat

Vanasti öeldi, et teater algab garde-roobist. Tänapäeval algab teater plakadist.

„Vladimiri väljaku“ afišš oli hea ning maitsekas, kuid liialt traditsiooniline, et pikemat tähelepanu pälvida. „Ema“ oma seevastu vapustas. Toompeal kisedavate pensionäride võrdlemine Pelageja Nilovnaga ehmatas esiteks selle tõttu, et üheainsa foto kaudu tehakse narriks kogu Venemaa töölisklassi kuulsusrikka võitluse ajalugu. Teiseks tõi see foto (ka flaiiril) ajalisel ja kultuurilooliselt meile siiski üsna kauge, vaimupimedusse ja koduorjusesse aheldatud vene naise vabanemise loo eesti vaatajale palju lähemale – ehkki üsna naeruväärsel moel.

Kolmandaks pakub see kujund jahmatava assotsiatsiooni ka teise näidendiga. „Vladimiri väljaku“ pretensioonitu ja fatalistlik vanapaar on ju fotol kujutatud agressiivsete meeleavaldajate põlvkonna- ning saatusekaaslased.

Nii annab üksainus foto mõlemale näidendile lisamõtted nii ajaloolises („Ema“) kui ka psühholoogilises dimensioonis („Vladimiri väljak“).

„Ema“ tutvustuses arendatakse foto teemat lahti küll hoopis omamoodi: *Kuigi revolutsioon kukub läbi ja selle ideed on ammu ajaloo prügikasti vajunud, on jälle*

rumalad ja üle keskea proudad keskerakonda ja pikettidesse koondunud, jälle itsitavad härrased pihku.

Sellisele paralleelile vaidlen vastu. Pelageja Nilovna polnud ise aktiivne protestiliikuja, ta järgnes pojale ja tema sõpradele, noortele, kes olid peamised mässuõhutajad. Kus on aga nende pensionäride pojad, kes Toompeal piketeerivad? Kindlasti ei istu nad progresseeruva tulumaksu nõudmise eest vanglates ega kannata kapo läbiotsimiste omavoli all. Pole mõtet võrrelda halastamatut klassivõitlust vanadele inimestele kahjuks tüüpilise puudusega – kohanimisvõimetusega.

Muusika

„Vladimiri väljaku“ muusikalisele kujundusele (Aleksandr Skrjabin klaveripalad) ei saa midagi ette heita. See oli orgaaniline osa etendusest, see ei muutunud hetkekski pealetükkivaks, kuid mõjutas etenduse atmosfääri ometi oluliselt.

„Ema“ helitaustast nii hästi rääkida ei saa. Üks puudus algas tõsiasjast, et laul teatrietenduse muusikalises kujunduses on nii agressiivne vahend, et mõjub ikka lõbustavalt või ärritavalt, mitte kunagi diskreetselt. „Ema“ muusikal puudus ühine joon, tundus, et kasutati esimesi pähetulevaid vene levilaule läbi aastakümnete. Päris kohatult mõjus *Zemfira*, kelle muusika sobinuks pigem „Vladimiri väljaku“ nukker-masendava põhikoega. (Aga näiteks *Zemljane* 1980. aastate hitt „Rohi minu koduõuel“ „Vanemuise“ „Meistri ja Margarita“ finaalis oli väga lõbus vahepala, nii et eri ajastute kontrast helis ja pildis pole iseeneest midagi negatiivset.) Teine möödalask oli näidendi finaalis, kui Ema üksijäämist saatis tugevnev rongimürin. Jälle sobimatu paralleel – sedapuhku Anna Kareninaga.